

# WIADOMOŚCI GEOGRAFICZNE

Miesięcznik poświęcony przeglądowi spraw geograficznych w Polsce i za granicą.

(REVUE MENSUELLE DE GÉOGRAPHIE)

Wydawnictwo Krakowskiego Oddziału  
Polskiego Towarzystwa Geograficznego

Redakcja: **LUDOMIR SAWICKI** i **WIKTOR ORMICKI**

KRAKÓW-DĘBNIKI, UL. BARSKA L. 41.

Wychodzi z początkiem każdego miesiąca z wyjątkiem sierpnia i września

Kraków, lipiec 1928 r.



## I. Sprawy Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

(*Actes de la Société Polonaise de Géogr.*)

**Kraków.** — Dnia 16 maja w sali Instytutu Geograficznego UJ. odbyło się publiczne, silnie frekwentowane zebranie Oddziału Krakowskiego, na którym p. redaktor Konstanty Srokowski, jeden z najlepszych, żyjących w Polsce znawców stosunków demograficznych Rosji, wygłosił odczyt p. t. „Stosunki narodowościowe w Związku Radzieckim“. Prelegent, opierając się na doświadczeniach, poczynionych w czasie swego pobytu w Rosji i na przestudjowaniu całej odnośnej literatury, nakreślił obraz szczegółowych stosunków, które wynikają z jednej strony z naturalnej wielkiej mieszaniny ludnościowej Rosji, dochodzącej nieraz do groteskowości, a z drugiej strony z obecnego ustroju, z konstytucji, jej interpretacji i realizacji w Rosji. Słuchacze śledzili wywody prelegenta, dotyczące tak ważnego dla nas a niedostatecznie poznanego problemu, z wielkiem zainteresowaniem i dziękowali mu hucznymi oklaskami.

**Kraków.** — *Nadzwyczajne zebranie.* Dnia 21 maja odbyło się nadzwyczajne zebranie Oddziału Krak. PTG., na którym przedstawiono i przedyskutowano wszystkie wnioski, z którymi delegacja zamierzała się udać na Zjazd Lwowski. Zostały one ustalone w definitywnym brzmieniu i polecono delegacji, wyruszającej pod kierownictwem prof. Sawickiego, przedstawić je we Lwowie na Zjeździe imieniem całego Oddziału Krakowskiego PTG.

**Warszawa.** — *Posiedzenie Komisji Dydaktycznej P. T. G.* Dnia 26 kwietnia br. odbyło się w obecności około 70 osób posiedzenie Komisji Dydaktycznej PTG., poświęcone zagadnieniom kartografii szkolnej. Na wstępie prezes Oddziału P. T. G. w Krakowie prof. dr. L. Sawicki zwrócił się do zebranych ze słowem przywitalnym, w którym podkreślił konieczność zjednoczenia się nauczających geografję na wszystkich stopniach naszej szkoły w celu zespolenia

wysiłków nad rozwiązaniem zagadnień metodycznych; drugą, bodaj że najważniejszą potrzebą dla nauczyciela jest utrzymywania stałego kontaktu ze szkołą wyższą jako źródłem wiedzy fachowej, a więc należenia do odpowiednich towarzystw naukowych, zwykle przez pracowników szkoły wyższej kierowanych.

Następnie p. A. Gołąbiewski wygłosił referat p. t. „Zastosowanie konturów w nauczaniu geografji“, w którym rozwinął myśl, że przy przemyślanem metodycznie używaniu gotowe kontury geograficzne mogą służyć, jako pomoc przy samodzielnej pracy ucznia. W dyskusji nad referatem p. Ordyński, stając w obronie całkowitego rysowania map przez uczniów, podkreślił sztuczność uwzględnienia na konturach gotowych ze wszystkich elementów mapy jedynie siatki hydrograficznej, która wszakże jest tylko funkcją innych zjawisk; nadto przy stałem używaniu gotowych konturów uczeń nie oceni w stopniu należytem znaczenia współrzędnych geograficznych w kartografji.

Pozatem omawiana była sprawa III Ogólnopolskiego Zjazdu Nauczycieli Geografji we Lwowie, oraz wnioski na ten Zjazd w imieniu Komisji Dydaktycznej. Jednogłośnie przy dwóch wstrzymujących się uchwalone zostały wnioski następujące:

1) Ponieważ interesy stanowe i zawodowe nauczycielstwa w należytem stopniu są reprezentowane przez liczne istniejące zrzeszenia ogólne nauczycielskie, najpoważniejszym zadaniem chwili obecnej jest podniesienie poziomu fachowej wiedzy nauczycielstwa; drogą do tego celu powinien być przede wszystkim udział nauczycielstwa w pracach towarzystw naukowych, umożliwiający styczność ze szkołą wyższą i zaznajomienie się z najnowszymi zdobyczami wiedzy.

2) Środkiem porozumiewania się wzajemnego zrzeszonego w poszczególnych towarzystwach geograficznych nauczycielstwa powinny być okresowe zjazdy, odbywające się każdorazowo w innym większem mieście, a to w celu umożliwienia udziału w nich jaknajszerszych warstw nauczycielskich; organizacja zjazdów powinna spoczywać w rękach Komitetu Zjazdowego, składającego się z przedstawicieli wszystkich interesowanych organizacyj.

3) W celu umożliwienia szerokim rzeszom nauczycielstwa korzystania z najnowszego dorobku naukowego należy wezwać wszystkie geograficzne organizacje naukowe do przyznawania ulg w prenumeracie ich publikacyj członkom innych organizacyj o charakterze pokrewnym.

Posiedzenie zakończone zostało wezwaniem przewodniczącego do jaknajliczniejszego udziału członków Komisji Dydaktycznej w nadchodzącym Zjeździe Nauczycieli Geografji we Lwowie.

## II. Ruch geograficzny w świecie i w Polsce. (*Mouvement géographique dans le monde et chez nous*).

### I. Zjazdy (Congrès).

Warszawa. — W dniach od 6—9 maja b. r. odbył się w Warszawie II. Zjazd Kół Geografów Studentów Uniwersytetów Rzpltej Polskiej. Obrady Zjazdu odbywały się w obecności PP. prof. St. Lencewicza i J. Lotha przy współdziałaniu przedstawicieli Wojskowego Instytutu Geograficznego i Towarzystwa Wiedzy Wojskowej.

Członkowie-delegaci w liczbie 9 osób przedstawili pokrótce rozwój pracy na terenie swych Kół, przyczem Koło Geologów w Wilnie zgłosiło przez swego delegata gotowość współpracy. Po udzieleniu absolutorjum dotychczasowemu Komitetowi, dyskutowano kwestje organizacyjne i obrano za miejsce najbliższego (IIIiego) Zjazdu Wilno w czasie otwarcia tamże jesiennych „Targów Północnych“. W referatach wygłoszonych rozważano m. i. doniosłość kartografji jako ważnego czynnika obrony w razie wojny i związaną z tem sprawę przeszkolenia kartograficznego w czasie służby wojskowej geografów (referował kol. porucznik J. Czarnota). W referacie organizacyjnym przedstawił kol. Kosiba (Lwów) wycieczne prace naukowej Kół, proponując: wymianę studentów w celu zapoznawania się z metodami pracy innych ośrodków geograficznych, urządzenie wystaw kartograficznych i wygłaszanie referatów naukowych w czasie przyszłych Zjazdów, urządzenie wycieczki Zjazdowej, wymianę prac nie publikowanych w formie choćby rękopisów oraz wspólne publikacje jużto prac wykonanych zbiorowo, jużto nadesłanych artykułów. W części naukowej Zjazdu przedstawił kol. Sarnicki (Kraków) mapy „wysokości względnych Karpat Zachodnich“ i „Beskidów Zachodnich“, omawiając metodę oraz interpretując w ogólnym zarysie wyniki. Kol. Czort (Kraków) wnika w szczegółowe wnioski, jakie nasuwają deniwelacje Beskidów Zachodnich.

Po zamknięciu obrad odbyła się dwudniowa wycieczka naukowa na Powiśle pod kierunkiem kol. Kudławca (Warszawa) poprzedzona referatem, omawiającym przejrzyście morfologję środkowego Mazowsza. Na wycieczce, złożonej z 24 osob, śledzono w czasie dojazdu statkiem rozwój systemu teras nad Wisłą, zwiędzono morenę czołową w okolicy Czerwińska (Komsin), jeziora moreny dennej koło Gostynina z otaczającemi je specyficznemi formami erozji i akumulacji glacialnej. Piękna pogoda pozwalała wypełnić program wycieczki, przygotowanej świetnie tak pod względem naukowo-teoretycznym, jak i poprowadzonej z techniką w terenie. W czwartym dniu Zjazdu zwiedzony został szczegółowo W. I. G., po którym oprowadzali i objaśniali wyczerpująco oficerowie-pracownicy, a Szefowstwo tegoż Instytutu obdarzyło reprezentowane Koła cennym kompletem map swego dawnictwa.

*Jan Sarnicki.*

*Lwów.* — *Trzeci ogólnopolski Zjazd Nauczycieli Geografji* odbył się we Lwowie zgodnie z programem w dniach 26. do 29. maja 1928. Był starannie przygotowany i szeroko propagowany, tak też zgromadził bardzo liczne rzesze nauczycielstwa geograficznego z całej Polski. Polskie Towarzystwo Geograficzne również wysłało liczną i poważną delegację, z Warszawy 14 członków pod przewodnictwem p. Pawła Ordyńskiego, sekretarza PTG., zaś z Krakowa 16 członków pod przewodnictwem prof. L. Sawickiego, przewodniczącego Oddziału.

Już w sobotę wieczorem w Hotelu Krakowskim rozpoczął się Zjazd miłym towarzyskim zebraniem zapoznawczym, na którym Zjazdowcy mieli możliwość odświeżyć dawne lub też nawiązać nowe stosunki osobiste, które zwolna z braci geograficznej całej Polski uczynią jedną wielką rodzinę.

Urzędowe otwarcie Zjazdu nastąpiło w auli Politechniki w niedzielę dłuższym szeregiem mów powitalnych, wśród których zabrali m. i. głos także prof. Ordyński imieniem PTG. Warszawa i prof. Sawicki im PTG. Kraków. Po przyjęciu regulaminu i programu Zjazdu dokonano wyboru Prezydium Zjazdu, w skład którego weszli także przedstawiciele PTG. Obrady, które zgromadziły z górą 600 uczestników Zjazdu, odbyły się częściowo w sekcjach (szkolnictwa powszechnego, średniego i akademickiego), po części zaś na posiedzeniach plenarnych. W czasie tych zebrań przedstawiono bardzo poważną ilość referatów i w związku z niemi także znaczną ilość rezolucyj, których liczba jest zbyt wielka, by mogła być na tem miejscu podana. Wśród referatów przedstawił Kraków następujące: prof. Smoleński, Organizacja geografji w Polsce, prof. Korbel, Kartografja szkolna i jej psychologiczne podstawy, i Dr. Wiktor Ormicki, Przygotowanie abiturjentów szkół średnich do studjum geografji na uniwersytecie, zaś Warszawa: P. Ordyński, Ćwiczenia miernicze w klasie III. szkół średnich, F. Różycki, Uwagi o pomocach naukowych w nauczaniu geografji i A. Poniatowska, Programy nauki geografji a rzeczywistość.

Referaty i rezolucje krakowskie, poprzednio już zaakceptowane przez nadzwyczajne zebranie Oddziału Krak. PTG., wywołały ożywioną dyskusję i znalazły o tyle uznanie ze strony Zjazdu, że z rezolucyj prof. Smoleńskiego trzy zostały przez Plenum Zjazdu dosłownie przyjęte, dwie zaś — wyrastające poza kompetencję Zjazdu — utworzyły podstawę do przygotowawczego porozumienia między przedstawicielami wszystkich ośrodków pracy geograficznej w Polsce, na których może się już w najbliższej przyszłości oprzeć tak pożądana kooperacja całego świata geograficznego w Polsce. Rezolucja prof. Korbla, zmierzająca do przyznania mapom o rysunku terenowym kombinowanym, warstwicowo kolorowo-cieniowanym, należytego miejsca w nauce szkolnej zwłaszcza niższych stopni, skłoniła Zjazd do stworzenia Komisji, któraby sprawę dydaktycznej wartości wszystkich rodzajów map ponownie zbadała i referat w tej materji złożyła najbliższemu Zjazdowi. W ten sposób Zjazd III. zlikwidował zbyt skrajne i jednostronne uchwały Zjazdu II. w tej

materji, przeciw którym przed dwoma laty słaba wówczas delegacja krakowska bezskutecznie założyła votum separatum.

Widoczna w tych wszystkich i wielu innych uchwałach dobra wola i dążenie do sprawiedliwego umiarkowania pozwoliła III. Zjazdowi przedyskutować i uchwalić ogrom materiałów. Posiedzenia były bardzo pracowite, frekwencja poważna, wyniki zaś wpłyną niewątpliwie na znaczne pogłębienie roli geografji w naszym życiu szkolnem i publicznem. Na miejsce najbliższego Zjazdu obrano Poznań w związku z Powsz. Wystawą Krajową. Do tego czasu Zarząd Zrzeszenia Naucz. Geografji w Polsce jako egzekutywa Lwowskiego Zjazdu będzie miała ogrom roboty do wykonania, jeśli liczne rozsolucje Zjazdu mają się doczekać realizacji. Zarząd ten został odnowiony w czasie Zjazdu Lwowskiego, który połączony był z Walnem Zebraniem Zrzeszenia. Nowością na tym Zjeździe byłę sekcja akademicka, która — trzymając się ściśle dydaktycznego charakteru swych wniosków — poruszyła dużo bardzo piekących spraw. W jej obradach brali udział przedstawiciele prawie wszystkich katedr geograficznych na naszych wyższych uczelniach.

Z okazji Zjazdu zorganizowano w salach Instytutu Geograficznego Uniwersytetu wystawę kartografji, zwłaszcza stosowanej, która nie mała materiału nagromadziła, choć w jej zorganizowaniu dawały się odczuć pośpiech przedzjazdowy i pewna jednostronność. Podobnie i wystawa krajobrazu polskiego (fotograficzna), zorganizowana w jednym z pawilonów na Placu Wystawowym, zgromadziła sporo okazów, nieraz bardzo interesujących, lecz była widocznie zbyt szybko przygotowana i wskutek tego niezawsze dostatecznie przemyślana, a zwłaszcza objaśniana. W ostatni dzień Zjazdu odbyły się liczne lekcje próbne w średnich i powszechnych szkołach lwowskich i związane z niemi konferencje, które poruszyły żywo liczne piekące kwestje dydaktyczne. W południowych godzinach w auli Uniwersytetu odbyło się plenarne zebranie zamykające Zjazd; jego harmonijne i bogate w plon obrady wykazały jeszcze raz dobitnie, że geografja w Polsce „to wielka rzecz“.

## II. Wycieczki. (Excursions).

Kraków. — *Wycieczka Instytutu Geograficznego Uniw. Jagiell. do Czechosłowacji.* — Pięciodniowa wycieczka I.G. z prof. Sawickim na czele, a złożona z 25 akademików-geografów skierowała się w dniach 9–14 czerwca 1928 w obszary sąsiadujące z Bramą Morawską. Posiłkując się koleją poznała: pogórza Karpackie od Bielska po Przerów, wyróżniwszy w nich dwa typy, polski na Śląsku po Ostrawicę, oraz morawski o powierzchni niespokojnej, oddzielony rowem podbeskidowym od krainy górskiej, pełen gór wyspowych porozdzielanych kotlinowato rozszerzonymi dolinami po Odre, z potężnym ogniskiem przemysłu w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskiem u zbiegu tych rzek. W Beskidach uderzał kontrast słabo wyniesionych łagodną linią grzbietów sfalowanych śródgórzy nad subsekwentną Kisuczą od stromo

nasuniętych czół godulskich w grupach Łysej Hory, Smrku i i. nad szerokim rowem Frydek—Cieszyn i Trzynieć—Jabłonków.

Zwrócono uwagę na dywergencję pasm w okolicy Czacy, ważnej ze skrzyżowania się dróg: transkarpackiej przez przełęcz Jabłonkowską i subsekwentnej wzdłuż pasa obniżeń względnych wysokości na granicy płaszczowin godulskiej i magurskiej, spotykając w Oszczadnicy prymitywne budownictwo górskie ludu którego starsze pokolenie wyraźnie tak mową, jak i obyczajem ciąży ku Polsce. Po południowym brzegu korytarza bramy Morawskiej, na odcinku Czarnotyń—Hranice, obserwowano orograficznie zamaskowaną, a morfologicznie interesującą (cieplice, kras!) granicę geologiczną młodych Karpat i starych kadłubów Sudeckich. Z ruin Helsztyna oglądano gęsty kordon osadnictwa bramy Morawskiej, na terasie pokrytej lasem.

Przez uprzemysłowiony Przerów dostano się do centrum równinnej Hany, ruchliwego Ołomuńca, gdzie ton nadaje obok handlu świetna tradycja kościelna i wojsko. Potężne garby Wschodnich Sudetów o grzbietach płaskich, grubo nawilgłym płaszczem torfów pokrytych, stąd chłodne, o dolinach leśnych głębokich i stromych, bez załamań w profilu poprzecznym, gdzie na zboczach znać szerokie łozyska lawin, a przełęczce zajmują odludne „baudy“ szczyty zaś zdobią resztki bloków krystalicznych — pozostawiły w pamięci uczestników silne wrażenie kontrastu między fliszowemi Beskidami a paleozoicznym Jesionikiem. Różnicę podkreślają odmienne formy pradawnego osadnictwa niemieckiego, przebijającego się w życiu gospodarczem tak po skłonie morawskim, jak i śląskim, gdzie naczelne miejsce zajmuje tekstylny Karniów na granicy Rzeszy i Opawa z wielorakim przemysłem, miasto również niemieckie wśród słowiańskiego obszaru. J. S.

### III. Notatki (*Notes scientifiques*).

Warszawa. — *W sprawie odczytu p. Ziemięckiego*. Od Delegacji Polskiej Polsko-Rumuńskiej Komisji Granicznej otrzymujemy do streszczenia referatu p. A. Ziemięckiego, umieszczonego w poprzednim numerze „W. G.“, następujące sprostowania.

Delimitacja granicy polsko-rumuńskiej rozpoczęła się dopiero w r. 1927 i pierwszy słup graniczny polsko-rumuński został osadzony dnia 16. VIII. 1927 r. T. zw. wymiana terytorjów (połud. Pokucia za parę gmin bukowińskich pod Zaleszczykami) nie była uwzględniana w jakimkolwiek traktacie handlowym polsko-rumuńskim. Powołanie Miesz. Kom. Gran. Polsko-Rumuńskiej niema żadnego związku z polsko-rumuńskim traktatem handlowym. „Wskazówka“ traktatu Sevskiego nie posiada żadnego znaczenia praktycznego, gdyż traktat ten nie został przez Polskę podpisany, a przez Rumunję ratyfikowany. Strona polska też nie posiada argumentów (za otrzymaniem owych gmin bukowińskich bez zamiany) „w rodzaju stosunków etnicznych i wyznaniowych“, gdyż ludność gmin tych jest niepolska i prawosławna. Nieuznanie aneksji Besarabji przez Sowiety lub stosunek Rumunji do jej ludności nie mogły mieć znaczenia jako argument za przyznaniem Polsce gmin bu-

kowińskich. Nie istniała „pewna presja czynników oficjalnych rumuńskich w kierunku odstąpienia Polsce terytorjum cukrowni Kryszczak“. Wręcz przeciwnie — istnienie cukrowni w Kryszczatyku było stale wysuwane jako argument, między innymi przeciwko odstąpieniu Polsce tego terytorjum. Nie jest prawdą, jakoby „w traktacie rokowań strona polska ustępowała krok za krokiem“. Prawdą jest natomiast, że w trakcie tych rokowań strona rumuńska cofnęła żądanie odstąpienia południowego Pokucia. Strona polska nie dozwoliła też „na zastrzeżenie pertraktacyj w sprawie tranzytu wojskowego rumuńskiego“. Natomiast prawdą jest, że polskie czynniki rządowe uznały za pożyteczną dla państwa polskiego odbudowę drogi Hryniawa — Kopilasza, co niema nic wspólnego z żadnym „przeniesieniem granicy na Probichnę“.

Jakkolwiek Konferencja Bukareszteńska z 20 do 26 stycznia 1928 r. ostatecznie załatwiła główne kwestje sporne i ustaliła ogólny przebieg linii granicznej, to jednak rokowania o szczegółach tej ostatniej są prowadzone w dalszym ciągu i — zanim nie zostaną ukończone — przedwczesnym jest wysnuwanie jakichkolwiek wniosków.

*Względne przewyżki i niedobory ludności czeskiej-słowackiej w Republice Czechosłowacji.* — Praca, wykonywana w Instytucie Geograficznym U. J., jest zastosowaniem metody względnych przewyżek prof. Smoleńskiego na obszarze Republiki Czechosłowackiej.

1) *Metoda.* Przeciwstawiono „grupę państwową“, złożoną z Czechów i Słowaków, grupie mniejszości narodowych, w skład której wchodzi: Niemcy, Węgrzy, Rusini, Żydzi, Polacy i t. d. Zastosowano wzór: przewyżka  $d = g \left( 1 - \frac{2n}{100} \right)$  ( $g$  = zaludnienie na  $\text{km}^2$ ,  $n$  = procent grupy mniejszości). Obliczeń dokonano według powiatów, opierając się na ostatnim urzędowym spisie ludności. Cyfry przewyżek umieszczono w geometrycznym środku powiatów i poprowadzono izarytmy 0,  $\pm 10$ , 30, 50, 100, wyznaczając, o ile głów na  $\text{km}^2$  jedna grupa drugą przewyższa. Mapę drugą wykreślono z pominięciem prawie całej ludności miejskiej przez wyeliminowanie ludności 105 miast, które łącznie liczą 26 milj. mieszkańców (t. j. 20% całej ludności). Biorąc pod uwagę średnią gęstość zaludnienia 97 głów na  $\text{km}^2$  i skalę izarytm, wyróżniono cztery stopnie nasilenia przewyżki:

Przewyżka	Obszar przewagi grup państw.		Obszar przewagi grup mniejsz.	
	$\text{km}^2$	%	$\text{km}^2$	%
Słaba od 0 do 30 głów na $\text{km}^2$	16.089*	11 4	14.850	10 5
Srednia od 30 do 50 głów na $\text{km}^2$	17.918	12 8	9.780	7 0
Silna od 50 do 100 głów na $\text{km}^2$	34.790	24 8	19.021	13 6
B. silna ponad 100 głów na $\text{km}^2$	21.324	15 2	6.628	4 7
Razem	90.115	64 2	50.279	35 8

2) *Obszar przewagi grupy państwowej.* Okręgi przemysłowe i miasta tworzą wyjątkowo silne skupienia ludności,

co odzwierciedla się w bardzo wysokich cyfrowo przewyżkach. Aby uchwycić te najsilniejsze skupienia, dodatkowo poprowadzono izarytmę  $+200$  i  $+500$ , co uwydatniło pierścienie skupienia wokół miast: Pragi, Brna, Kladna, Morawskiej Ostrawy. Przewyżka bardzo silna (ponad 100) koncentruje się w dwóch wyspach: pn. Czechach ( $12 \text{ tys. km}^2$ ) i zach. Morawach ( $6 \text{ tys. km}^2$ ). Obszar silnej przewyżki (50—100) zajmuje środk. Czechy i Morawy, czyli  $\frac{1}{3}$  całego państwa. Obszar ten zwarty stanowi pień narodowy Republiki. Obszar średniej przewyżki ciągnie się przez pd. Morawy, zajmuje zach. Słowacyznę, tworzy wyspę ( $4 \text{ tys. km}^2$ ) wokół miasta Koszyc. Wąski pas słabej przewagi biegnie przez pd. Morawy i Słowacyznę, nabiera większego znaczenia na wschodzie, zajmując wsch. Słowacyznę.

3) Obszar niedoboru grupy państwowej. Obszar niedoborów biegnie przerywanym pasem prawie że wokoło granic Republiki. Ponieważ każdy niedobór jest zarazem przewyżką grupy drugiej, a w Czechosłowacji zwykle przewagę tę tworzy jedna tylko narodowość (za wyjątkiem Rusi), można na obszarze niedoboru uwzględnić bezpośrednio podkład etniczny. Czechy i Morawy otacza pierścieniem obszar przewagi ludności niemieckiej, wykazujący największe nasilenie na pn. zachodzie. Od południa ciągnie się pas przewagi Węgrów. Siła przewyżki, wobec wyrównanego stanu zaludnienia, uzależnioną jest od wysokości procentu. Na Śląsku w powiecie: Cieszyn, Jabłonków występuje przewaga Polaków. Na Rusi Słowacy dochodzą do  $3\%$ , siła przewagi Rusinów uzależniona jest od gęstości zaludnienia i wzrasta z nią z północy ku południowi.

4) Wykresy. Ustosunkowanie się przestrzenne przewyżek ujęto czterema wykresami, z których można wyciągnąć następujące wnioski: a) obszar przewagi grupy państwowej zajmuje  $\frac{2}{3}$  państwa, b) największy obszar zajmują przewyżki od 50 do 100, co tłumaczy się wyrównaniem silnym zaludnieniem, c) im bardziej przewyżki rosną lub maleją, tem mniejszy zajmują obszar, d) najwyższe przewyżki czeskie dochodzą do  $+700$ , a ich odpowiedniki w grupie mniejszości do  $-300$ .

5) Zestawienie z mapą procentową. W porównaniu z mapą procentową można zauważyć następujące różnice w przedstawieniu nasilenia przewagi jednej grupy: 1) obszar silnej przewyżki (ponad 50) zajmuje Czechy i Morawy — izarytma zaś 95-cio-procentowa obejmuje też i zach. Słowacyznę. 2) Obszar słabej przewagi procentowej (50—70%) ciągnie się dwoma wąskimi pasami od północy i południa, łącząc się we wschodniej Słowacyznie. Na mapie przewyżek, północny pas wogóle się nie zaznacza, południowy zaś jest znacznie szerszy, a pełną szerokością występuje już w zachodniej Słowacyznie. Przewyżki wyrażone są coraz to niższymi cyframi, procent utrzymuje się jednolicie (około 85%). 3) Wybitna różnica zaznacza się wokoło miasta Morawskiej Ostrawy, gdzie mapa procentowa wykazuje słaby procent (65%), przewyżka zaś występuje w swem maksymalnym natężeniu; tłumaczy się to znaczną gęstością zaludnienia ( $240 \text{ km}^2$ )



i zaznacza się pewne obniżenie w cyfrowym oznaczeniu siły przewyżki w pasie poprzecznym między Czechami i Morawami.

6) Uwagi ogólne. Zestawienie obu map przewyżek wykazuje, że wyeliminowanie skupień ludności w miastach powoduje bardziej zwarty i spokojny przebieg izarytm. Cechą charakterystyczną jest silny gradient, nie mający jednak znaczenia dynamicznego. Przeciwwstawiając ogólnie obszar przewyżki obszarowi niedoborów, należy stwierdzić, że obszar przewyżki grupy państwowej tworzący jednolity pień, otoczony jest zewsząd pasem niedoboru. Wydłużony kształt państwa i obwodowe występowanie niedoborów sprawiają, że mimo cyfrowej i przestrzennej przewagi ( $\frac{2}{3}$ ) sytuacja dla grupy państwowej nie jest zbyt pomyslna — z drugiej strony prawie wyrównany stan zaludnienia nadaje stosunkom istniejącym znamiona pewnej trwałości.

*Stanisław Leszczycki.*

*Monografia Cieszyna i okolicy. (Monographie de la ville de Cieszyn et de ses environs).* — W ostatnich latach w Krakowskim Instytucie Geograficznym rozwinął się dział studjów nad geografją miast. Do tego właśnie działu należy praca poświęcona Cieszynowi, miastu, które dzięki warunkom, wytworzonym przez traktat Wersalski, przedstawia ciekawe pole pracy, gdyż jak wiadomo rozwój Cieszyna Polskiego i Cieszyna Czeskiego posuwa się w pierwszym dziesięcioleciu po podziale po rozbieżnych drogach.

Ogólny schemat prac monograficznych, ujęty przez prof. Sawickiego w formie „Vademecum“ geograficznego, został i tutaj zastosowany, choć uległ w niektórych kierunkach zmianie. Rozdziały, traktujące o geografji miasta, obrazujące przestrzeń życiową tegoż, zostały rozszerzone i głębiej rozpatrzone. Rozdział 1) omawia krajobraz; zapomocą morfometrii (mapka wysokości względnych, mapka gęstości dolin) udało się ustalić następujące typy fizjograficzne: a) od S próg beskidowy, odcinający się jaskrawo od godulskiego pasma Olzy; b) lekko falujące pogórze typu śląskiego, intensywnie wykorzystane przez człowieka i oddzielone od płyty dyluwalnej niewyraźnym progiem (+ 100 m wys. wzgl.); i wreszcie c) asymetryczna dolina Olzy, tworząca na znacznej przestrzeni przełom denudacyjny w odpornych warstwach cieszyńskich. Studium teras zostało szczegółowo przeprowadzone ze względu na wpływ tego zjawiska na osadnictwo. W ścisłym związku z rozdziałem pierwszym zostają dwie następne części 2) hydrografji i 3) klimat. Zależność klimatu od hypsometrii jest wybitna, np. wzrost temperatury w dolinie Olzy jest odwrotnie proporcjonalny do wzrostu wartości wzniesień. Opady naogół znaczne (Cieszyn 997 mm śr. r.) są uwarunkowane panującym kierunkiem wiatrów, t. j. W-E. Rozdział 4) wykazuje poza systematycznym opracowaniem szaty roślinnej pewne specyficzne odmiany florystyczne, których występowanie jest zlokalizowane zależnie od warunków pedologicznych.

Rozdział 5) omawia antropogeografję zarówno obszaru otaczającego miasto, jak też i specjalnie organizmu miejskiego. Sto-

sunki narodowościowe znalazły należyte uwypatnienie ze względu na wyjątkowe położenie miasta.

Gęstość zaludnienia wykazuje pewne uzależnienie od podłoża. Przy dosyć znacznym rozdolinieniu wychodzi nawet wpływ ekspozycji.

Siła przyciągająca miasta nie jest równa w części polskiej i czeskiej. Część czeska, mimo nierównomiernie lepszego wyposażenia pod względem ekonomiczno-gospodarczym, posiada tę siłę w znacznie mniejszym stopniu aniżeli część polska. Stosunki wyznaniowe są bardzo zróżniczkowane i niedostosowane do stosunków narodowościowych. Przewaga ekumeny nad subekumeną jest wybitna szczególnie na pogórzcu. Analiza osadnictwa wiejskiego, przeprowadzona na całym obszarze byłego powiatu cieszyńskiego, nie wykazuje naogół odrębnych cech od stosunków małopolskich. Zastępują na uwagę ciekawe i klasyczne tańcuchówki jak Dziegiełków, Puńców i Leszna. Analizę samego miasta przeprowadzono jak najskrupulatniej na podstawie dokładnego studjum planów katastralnych. Morfologia miasta znalazła tutaj należyte uwzględnienie; jaskrawa różnica w układzie pionowym części polskiej i części czeskiej miasta występuje jasno i wyraźnie na planie, wyrysowanym w podziałce 1:5.760. Oprócz podkładu morfologicznego (warstwice co 5 m) i rozmieszczenia zabudowań oznaczona została piętrowość i charakter zewnętrzny budynków. Wartość komunikacyjna oraz znaczenie handlowe placów i ulic uwypatnia się wyraźnie na tym planie przy pomocy specjalnych sygnatur (odpowiednio zmienione metody H. Bobka). Funkcja gospodarcza oraz podział fizjognomiczny miasta zostały oznaczone na planie dodatkowym w podziałce 1:9.600. Na pierwsze miejsce wysuwa się kwestja eksportu i importu, jakoteż stosunki zawodowe. Ugrupowanie zawodów w obu miastach jest nieproporcjonalne. Charakterystyczna jest wielka ilość ludzi, zatrudnionych bezpośrednio przy komunikacji w Cieszynie Czeskim (około 8% ogółu ludności) oraz znaczenie szkolnictwa w Cieszynie Polskim, które — stojąc na wysokim poziomie — przyciąga uczniów nawet z bardzo odległych okolic.

Rozdział 6) dotyczy stosunków komunikacyjnych. Węzeł kolejowy w Cieszynie oraz znaczenie linii Koszycko-Bogumińskiej, magistrali Śląska Cieszyńskiego wyjaśniają poniekąd przeprowadzenie granicy państwowej. Wartość i ważność linii kolejowych, zbiegających się w Cieszynie, znajdują wyraz w zestawieniach tabelarycznych. Lokalne znaczenie sieci komunikacyjnej dla miasta ilustrują izochrony Cieszyna z r. 1925, rysowane w podziałce 1:75.000. Dobre warunki komunikacyjne oraz malownicze położenie Cieszyna Polskiego popierają inicjatywę władz samorządowych w kierunku nadania miastu charakteru stacji klimatyczno-letniskowej.

Rozdział 7) „znaczenie dla Polski dziś a dawniej“ odtwarza w ogólnych zarysach historję Cieszyna i zajmuje się miastem jako jedną z ważniejszych komórek w organizmie odrodzonego państwa polskiego.

Rozdział 8) bibliografja i indeks nazw i terminów oraz szereg

map, tabel, fotografii i t. p. uzupełniają pracę, znajdującą się na ukończeniu w Instytucie Geograficznym U. J.

*Le travail traite d'une ville qui grâce à sa division politique se développe dans deux directions différentes. La vie de la ville de Cieszyn et de ses environs est décrite méthodiquement dans 8 chapitres, traitée du point de vue géographique. Dans les premiers 4 chapitres qui envisagent la géographie physique (le paysage, l'hydrographie, le climat et la biogéographie) l'auteur démontre les moments de la mutuelle action et réaction en soulignant surtout les traits individuels du terrain en question. La 5-ème partie du travail traite de l'antropogéographie, elle mets en lumière spécialement la ville elle même, sa dimension et sa force vitale, en même temps que les fonctions qu'accomplissent ses parties. En s'appuyant sur une précise étude des plans cadastraux anciens et modernes, et aussi de l'autopsie, on fit un plan morphologique en échelle 1:5.760 où l'on plaça les bâtiments en demarquant en même temps leur caractère, le nombre des étages et leur destination. Ce plan à l'aide des isohypses tracées chaque 5 mètres, fait bien voir la différence hypsométrique entre Cieszyn polonais et Cieszyn tchécoslovaque. La fonction économique et la division physiognomique de la ville et les autres détails sont démarqués sur une carte auxiliaire. Le 6-ème chapitre contient l'étude de la communication, les isochrones de la ville de Cieszyn démontrent le réseau local de la communication. Le chapitre 7-ème considère l'importance de la ville de Cieszyn aux temps de jadis — et aujourd'hui pour la Pologne. Enfin le chapitre 8-ème contenant la bibliographie et l'index des noms et des termes scientifiques, plus une série des cartes géographiques, des tabelles statistiques, des photographies et des profils accomplit l'oeuvre qui sera bientôt achevée dans l'Institut Géographique de l'Université de Cracovie.*

Kornel Kloschek.

#### IV. Recenzje (Compte-rendus).

*Bobek H., Innsbruck — eine Gebirgsstadt, ihr Lebensraum und ihre Erscheinung. Forschungen zur Deutschen Landes- und Volkskunde, XXV tom, zes. 3, Stuttgart 1928, str. 142, 13 mapek załączonych, oraz szereg tablic, wykresów i fotografii w tekście.*

Treścią pracy jest analiza sfery życiowej miasta Innsbruck, przeprowadzona w dwóch częściach. W części pierwszej omawia autor naturalne wpływy podłoża, tak samego miasta, jak też okolicy, na rozwój organizmu miejskiego, uwzględniając również ewolucję historyczną. Wedle niego najlepiej określa funkcję miasta studjum położenia miasta na tle sieci komunikacyjnej. Znaczenie przełęczy Brenner dla miasta w następujących po sobie fazach ewolucyjnych, jak i też kwestja przełęczy konkurencyjnych, zarysowuje się w omawianej pracy wyraźnie. Innsbruck jako castellum rzymskie, później w wiekach średnich i w początkach czasów nowożytnych jako spedytor i łącznik między portami śródziemnomorskimi a przez Bawarię z Niemcami zachodnimi, a wreszcie Inns-

bruck jako rezydencja i stolica kraju przesuwają się chronologicznie przed czytelnikiem.

W części drugiej omawia autor nowoczesny organizm miejski w poprzednio już ustalonych granicach. Zapomocą różnych kryteriów, przedewszystkiem gospodarczych, stara się autor ustalić naturalne granice miasta. Import towarów żywnościowych określa, według autora, doskonale położenie miasta w ruchu wymiennym. Liczne tabele i mapki o charakterze statystycznym wykazują najlepiej, bo geograficznie, zasięg wpływów miasta Innsbruck. Morfologia i fizjografia miasta została silnie uwydatniona, choć tablice załączone wykonano w stosunkowo za małej podziałce (1:22.500). Ciekawe ze względu na metodyczne przeprowadzenie jest wyróżnienie specjalnego typu budynków, zwanych „Innstadthaus”. W opracowaniu fizjognomji miasta zaznacza się silnie wpływ Geislera. Rozwiązanie problemu kartograficznego przedstawienia gęstości zaludnienia w mieście zostało bardzo szczęśliwie przeprowadzone przez uwzględnienie tylko pełnych kompleksów budynków.

Całość, napisana nader interesująco, nie zawiera, mimo drażliwej dla Niemców Tyrolskich kwestji Brennera, żadnych aluzji natury politycznej.

*Kornel Kloschek.*

## V. Literatura. (*Littérature*).

### **Polska. — Biogeografia** (*Pologne. — Biogéographie*).

Werdyń Edward, Opis szkód wyrządzonych przez sówkę chojnowkę (*Panolis griseovariegata*) w drzewostanach sosnowych w nadleśnictwie Albertyńskim (Wojew. Nowogródzkie, pow. Stonimski, gmina Szydłowska), *Sylvan* 1924, styczeń-luty-marzec, str. 33—37.

Wierdak Szymon, O rozsiedleniu niektórych naszych drzew i krzewów, *ibid.*, 1925, listopad-grudzień, str. 245—260.

Wodziczko Antoni, Ochrona przyrody w najbliższej okolicy Poznania, *Ochrona Przyrody* 1928, z. 7, str. 56—59.

### **Polska. — Demogeografia** (*Pologne. — Demogeographie*).

Bąk Stanisław, Morfologia gwary „lasowskiej” (Grębów i okolica pod Tarnowem), *Sprawozd. z pos. i czynności P. A. U.* 1928, nr. 2, str. 6—13.

Barabasz St., *Sztuka ludowa na Podhalu, Cz. I i II, Spisz i Orawa*, Gebethner i Wolff 1927, Tekst i teka 44 tabl.

Bator Bolesław, *Metamorfozy polskie (studjum demograficzne)*, *Kwartalnik Inst. Emigr.* 1927, str. 5—64.

Belorusové v Polsku, *Slovan. Přehled* 1927, nr. 1—3.

Charvát V., *Ukrajinci v Polsku*, *ibid.*, nr. 1.

Dybowski Benedykt, Propozycja dotycząca poznania dokładnego typów antropologicznych ludności naszego kraju, *Wszechświat* 1928, z. 11, str. 101.

Dynowska Marja, *Polska w zwyczaju i obyczaju*, Gebethner i Wolff 1927.

- Fischer Adam, Czerpaki, Wierchy 1927, V, str. 63—69.
- Gabryszewski Tadeusz, Gruźlica wśród stałych mieszkańców Zakopanego, *ibid.*, V, str. 156—158.
- Gąsiorowski St., Wychodźstwo polskie w Stanach Zjednoczonych, *Kwartalnik Inst. Emigr.* IV, 1927, str. 244—261
- Gąsiorowski Henryk, Sadki w Gorganach, Wierchy 1927, V, str. 71—88.
- Kaczmarek Czesław, *L'émigration polonaise en France pendant la guerre*, Paris, Levrault 1927, str. XII + 520.
- Keller K., *Die fremdsprachige Bevölkerung in Preussen*, Berlin, Preuss. Stat. Landesamt 1926, 4<sup>o</sup> 46 str.
- Kornecki Jan, Ruch naturalny ludności w Polsce, „*Oświata Polska*“ 1928, Nr. 1.
- Kuhn Walter, *Das Deutschtum in der Bielitzer Sprachinselgruppe und in Galizien, „Karpathenland“* (Reichenberg) 1928, z. 2, str. 49—55.
- Kulczycki L., Nowy układ emigracyjny polsko-niemiecki, *Kwartalnik Inst. Emigr.* 1927, IV, str. 144—149.
- Matecki Mieczysław, Archaizm podhalański (wraz z próbą wyznaczenia granic tego dialektu), *Monografia polskich cech gwarowych*, Nr. 4, Kraków, P. A. U. 1928, str. 46.
- Maszkowski Karol, *Kołodnicy na Hucułach*, Wierchy 1927, str. 88—109.
- Mückler Andreas, *Das Deutschtum Kongresspolens, Eine statistisch-kritische Studie*, Lipsk—Wiedeń, Deuticke 1927, 88 str.
- Pietkiewicz Czesław, *Polesie Rzeczyckie, Materiały etnograficzne, Cz. I, Kultura materialna*, Kraków, P. A. U. 1928, *Prace Komisji Etnograficznej P. A. U.*, nr. 7, str. 318, rys. 300.
- Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku, *Mieszkania, Ludność, Stosunki zawodowe, Województwa: Poznańskie, t. XXIV, 415 — Pomorskie, t. XXV, 301 — Tarnopolskie, t. XXIX, 288, Tablice państwowe*, str. 574, Warszawa, G. U. S. 1927—1928.
- Rappaport, *Die Nationalitätenfrage in Polen, Jahrbuch für Soziologie*, Karlsruhe, Braun 1926/27.
- Seweryn Tadeusz, *Z żywym kurkiem po dyngusie (materiały)*, *Prace Komisji Etnograficznej Polskiej Akademji Umiejętności*, Kraków 1928, Nr. 6, str. 54.
- Szulc Stefan, *Małżeństwa, urodzenia i zgony w województwach południowych (dane ogólne za lata 1919—1925), Mariages, naissances, décès et accroissement naturel dans les départements du sud (Données sommaires pour les années 1919—1925)*, *Kwartalnik Statystyczny* 1928, V, z. 1, str. 151—185, *Revue trimestrielle de statistique*.
- Zaborski Bogdan, *Uwagi metodyczne o mapach wyznaniowych z mapą części województwa Lwowskiego (Carte des confessions d'une partie du département de Léopol avec les remarques générales sur ce type des cartes)*, *Przegląd Geograficzny* 1928, t. VIII, str. 1—25, 1 mapa.
- Zieleniewski K., *Bibliografia artykułów o emigracji w czaso-*

piśmiennictwie krajowym, II półr. 1927, Kwartalnik Inst. Emigr., IV 1927, str. 282—292.

**Polska. — Geografia regionalna (Pologne. — Géographie regionale).**

Czołowski Al. i Janusz B., Przeszłość i zabytki województwa tarnopolskiego, Tarnopol 1926, 4<sup>o</sup>, str. 200.

Macieszka Aleksander, Mazowsze Płockie jako odrębny region geograficzny, Mazovie de Płock comme une région géographique, Przegl. Geogr., Revue polonaise de Géogr. 1927, VII, z. 1—2, str. 72—78.

Mondalski Wiktor, Polesie (Część I, Zarys wiadomości ogólnych), Brześć n/B, 1927, str. 238.

Mondalski Wiktor, W sprawie łatwiejszych regionalnych badań naukowych (ze szczególnem uwzględnieniem województwa Poleskiego), Brześć n/Bugiem 1927, Wydawnictwo „Polskiego Towarzystwa Naukowego“ w Brześciu n/B., nr. 1, str. 46.

Pawłowski Stanisław, Geograficzny krajobraz terytorjum Wolnego Miasta Gdańska, Lwów, Ossolineum 1927, str. 23.

Regionalizm Polski, Bibliografia za lata 1920—1926, Warszawa, Nasza Drukarnia 1927, str. 16.

Województwo Warszawskie, Mieszkania, ludność, stosunki zawodowe, Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 r., Warszawa, G. U. S. 1927, str. 323.

Zawistowicz Kazimierz, Z Polesia, Ziemia 1927, nr. 23, str. 471—476.

**Polska. — Geografia osadnictwa (Pologne. — Géographie des habitations).**

Golonka Z., Warunki siedliskowe w zachodniej części Polesia, Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych, XIII, z. 2.

Paszkowska-Jeżowa Kazimiera, Geografia ruin w Polsce, Poznań, Tow. Przyj. Nauk 1927, 154 str., 1 mapa.

Wszelaki Stanisław, Inowrocław jako uzdrowisko kąpielowe, Warszawa, Gł. Księg. Wojsk. 1927, str. 23.

**Polska. — Życie gospodarcze (Pologne. — La vie économique).**

Błażejowski Józef i Kulmatycki Włodzimierz, Materiały do znajomości połowów łososia w Polsce w r. 1924, Beiträge zur Kenntnis des Lachsanges in den Binnengewässern Polens in Jahre 1924, Archiwum Rybactwa Polskiego, t. I, 1—27 str.

Braeutigam Harald, Die Handelspolitik Polens seit Erlangung der Selbstständigkeit bis zum Ablauf der Genfer Konvention am 15 Juni 1925, Berlin, Ebering 1927, 134 str.

H. L., Bilans handlu zagranicznego artykułami roślinnymi w roku gospodarczym 1926/27, Przemysł i Handel 1928, z. 5, str. 166—169, str. 211—215.

Jackiewicz A., Przemysł rolny w roku 1927, ibd., z. 14, str. 565—569.

Janikowski Tadeusz, Zarys stanu rolnictwa ziemi nowogródzkiej, Un aperçu de l'état agricole de la terre de Nowogródek, Prace

Instytutu do Badania Stanu Gosp. Ziem Wsch. 1927, z. 2—3, str. 36—105.

Jaworski Z., Studium kranjologiczne czaszek koni poleskich, *Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych XIV*, z. 3

Jaworski Z., Studja nad pochodzeniem pierwotnych świń domowych z obszarów leśnych i bagiennych Pińska, *Studien über die Abstammung der primitiwen Hausschweine aus dem Wald- und Sumpfgebiet von Pińsk*, *Bull. Internat. d. l'Acad. Polonaise d. Sc. et d. Lettres*, Nr. 313 1927, p. 327—361.

Kruszecki M., Na tokach w ordynacji Dawidgródeckiej, *Łowiec* 1925, z. 11.

Kulmatycki Włodzimierz, *Gospodarstwo stawowe Wielkopolski i Pomorza*, „Kłosa” 1926, Nr. 42—43.

Lec-Zapartowicz J., *Badanie złóż fosforytów krajowych*, *Przemysł i Handel* 1928, z. 10, str. 398—400.

Libczak M. A., *Górnictwo i hutnictwo w Tatrach Polskich*, *Wierchy* 1927, V, str. 13—30.

Ludkiewicz Władysław, *Kwestja robotnika rolnego na Wileńszczyźnie*, *Rocznik Wyższej Szkoły Handlowej*, Warszawa 1927, odb.tka str. 81.

Mau, *Staats- und Privatwirtschaft in Danzig*, Gdańsk, A. W. Kafemann 1927, 45 str.

Orsini-Rosenberg Stanisław, *Zagadnienia styczne polityki gospodarczej i technologii społecznej na Ziemiach Wschodnich Rzeczypospolitej*, *Problèmes communs à l'économie politique et à la technologie sociale, concernant en particulier les Provinces Orientales de la Pologne*, *Prace Inst. do Badania Stanu Gospod. Ziem Wsch.* 1927, z. 2—3, str. 106—153.

Oziębłowski W., *Rudy żelazne Polski i ich eksploatacja*, *Przyroda i Technika* 1928, z. 3, str. 137—139.

Pierwsze sprawozdanie z prac leśnej stacji doświadczalnej przy Białoruskim Państw. Roln.-Lasowym Instytucie, Mińsk 1925, cf. recenzja Kuleszy T., *Sylwan* 1926, kwiecień 132—133.

Płoński Wł., *Ustawa o lasach obronnych*, ibd. 1925, listopad-grudzień 265 str.

Priesner A., *Kraniologiczne Studien über die Abstammung des Rindes der polnischen Westbeskiden*, *Studja kranjologiczne nad pochodzeniem bydła polskich Beskidów Zachodnich*, *Bull. Internat. d. l'Acad. Polonaise d. Sc. et d. Lettres*, Nr. 313, 1927, p. 283—325.

R. D. F., *Zapasy węgla kamiennego w Związku Radzieckich Socjalistycznych Republik*, *Przyroda i Technika* 1928, z. 2, str. 83—84.

Ringman A., *Perspektywy rozwoju importu do Z. S. R. R.*, *Przemysł i Handel* 1928, z. 4, str. 104—107.

Rivoli J., *Gospodarstwo leśne na Kresach przed 50 laty*, *Przeгляд Leśniczy* 1926, t. 4, z. 1.

Rozenberg H., *Polityka państwa w dziedzinie zaopatrzenia ludności w chleb*, *Przemysł i Handel* 1928, z. 14, str. 559—565.

Samsonowicz Jan, *O eksploatacji skał piaskowcowych i wa-*

piennych we wschodniej części gór Świętokrzyskich, Czapismo Przyrodn. 1928, z. II i III, str. 57—67.

Siebeneichen Alfred, Handel wewnętrzny w roku 1928, Przemysł i Handel 1928, z. 16, str. 639—641.

Słowik Jan, Wieliczka, Nowy opis ilustr. salin wielickich, Wieliczka 1927, 8<sup>o</sup>, 79 str.

Statistik der Berg- und Hüttenwerke i Polnisch, Oberschlesien f. d. Jahr 1926, Katowice, Berg- und Huttenmänn. Verein 1928, str. 109.

Stopczyk Wojciech, Morze a życie gospodarcze Polski w roku 1927, Morze 1928, z. 2, str. 7—9.

Szturm de Sztrem Edward, Zasiwy i zbiory w r. 1926/27, Cultures et récoltes en 1926/27, Kwartalnik Statyst. 1928, V, z. 1, str. 1—54, Revue trimestrielle de statistique.

Umiasowski Roman, Morze jako źródło bogactwa narodowego, Warszawa 1928, Bibl. Żołnierza Polskiego t. IV, str. 36.

Wandurski Z., Zagadnienie likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego, Las Polski 1924, z. 10.

Wojtyna J., Przywóz do poszczególnych dzielnic w świetle statystyki przewozów kolejowych, Przemysł i Handel 1928, z. 12, str. 486—488.

Zieliński St., Bemerkungen zur wirtschaftlichen Lage der polnischen Gebiete, Weltwirtschaftliches Archiv 1928, z. 2.

Złoża soli i ich eksploatacja w Polsce, Przyroda i Technika 1928, z. 1, str. 39—43, z. 2, str. 86—88.

**Polska. — Komunikacje (Pologne. — Les voies de communication).**

Gmurowski J., Szczecin a porty polskie, Kupiec 1927, Nr. 45.

Kosko S., Polska flota handlowa w dniu 1 stycznia 1928 r., Morze 1928, z. 2, str. 3.

Lageskizzen Europäischer Flugplätze, Berlin 35, Wissenschaftliche Gesellschaft für Luftfahrt. M. i. podaje plan portu lotniczego w Warszawie, którego położenie porównuje Perlewitz z położeniem lotniska berlińskiego, określając jako korzystniejsze aniżeli położenie lotnisk w Rotterdamie lub Konstantynopolu.

Legun-Biliński A., Nasze projekty kanałowe, Sprawa budowy kanałów, Przegląd Techniczny 1927, Nr. 52.

Rybicki Stanisław, Stan i potrzeby kolejnictwa w Polsce, Kraków, Wydawnictwo Tow. Ekonomicznego w Krakowie, t. XXIV, 1927, str. 22.

Staszkiwicz Stanisław, Kanał królewski i jego znaczenie dla handlu leśnego, Sylwan 1924, kwiecień-maj, 68—74 str.

---

**Wkładki członkowskie** prosimy uiszczać na konto P. K. O. nr. 151.771 P. Tow. Geograf. Oddział w Krakowie lub też na nr. 401.101 Księgarni „Orbis” jako administratorki wydawnictw P. Tow. Geograficznego.

Redaktor odpowiedzialny: prof. Ludomir Sawicki.

Nakładem Księgarni Geograficznej „ORBIS”, Kraków-Dębniaki, Barska 41.

Odbito w Tłocznicy Geograficznej „Orbis” w Krakowie pod zarządem M. Baranowskiego.